

heer van Perweys, jongeren zoon van Godfried III hertog van Brabant, van het jaar 1201. Deze voerde echter als contrazegel reeds den leeuw. Indien er dus sindsdien geen zegel met dwarsbalk of een betrouwbaar getuigenis daaromtrent is gevonden of dit wapen door een tijdgenoot is opgeteekend, is de grondslag van deze wapentoeckenning dunkt mij zeer zwak. Waar echter ook de Noordbrabantsche archivaris Mr. Smit in zijn artikel betreffende de kleuren van Brabant in De Ned. Leeuw v. 1924 dit wapen aan het Brabantsche huis toekent en wel vanaf het verkrijgen van de hertogswaardigheid, zullen er stellig vastere gronden daarvoor zijn, welke mij zijn ontgaan, doch welke ik gaarne zou vernemen. Voor ons verder betoog maakt het, waar dit dan volgens Mr. Smit overname van het Lotharingsche hertogswapen zou zijn, niet veel verschil.

Nu trof mij reeds lang geleden, dat op een zegel van Hendrik III of den jongen, graaf van Leuven, van het jaar 1086, gereproduceerd bij Butkens, Preuves fol. 29, een soort St. Andrieskruis voorkomt. Dit gaf te denken, zoodra bleek, dat de heeren van Breda zoo goed als zeker uit het Brabantsche huis stammen. Immers deze voerden drie 2, 1 geplaatste St. Andrieskruisjes en, zooals bekend, is verdrievoudiging eene oude vorm van breken van een wapen voor eene jongere linie. Ik vond in een en ander aanleiding ook deze kwestie eens nader te bezien. Dit kon het gemakkelijkste door raadpleging van het werk van prof. P. F. X. de Ram: „Notice sur les sceaux des comtes de Louvain”²¹⁾, waarin de zegels van alle hertogen van Brabant keurig zijn gereproduceerd. De zegels van Hendrik III (1086), Godfried met den Baard (1107), Godfried III (1151) en een tweede vorm van zegel van laatstgenoemde van 1175, welke voor ons speciaal van belang zijn, zijn op bijgaande plaat afgebeeld.

Er is ook nog een ouder zegel bekend, n.l. een ruiterszegel van Lambert II Balderic van 1047. Dit is nog zeer primitief en voert in het geheel geen heraldische emblemen. Zulks behoeft ons niet te verwonderen, immers, we staan hier nog kort voor het begin van de heraldiek. Het volgende bekende zegel van een graaf van Leuven is dat van 1086 van Hendrik III. Het is ons niet in originali bewaard gebleven, maar in een zeer nauwkeurige copie, welke zelfs een uitgekomen stukje uit het midden van het schild duidelijk weergeeft. Prof. de Ram zegt van dit zegel, dat het geen heraldisch embleem vertoont. Hoe hij dit kan zeggen, is mij niet duidelijk en vermoedelijk spruit deze meening voort uit het feit, dat hij een ander embleem verwachtte. Hij ziet in dit kruis blijkbaar iets accidenteels, iets dat bij de makelij van het schild behoort of tot versterking daarvan diende. Nu wil ik volstrekt niet beweren, dat wij hier reeds met een wapen te doen hebben, maar toch wel met een, hetzij persoonlijk, hetzij tot de familie behoorend embleem, hetwelk als voorlooper van een wapen is te beschouwen. Dit blijkt uit het feit, dat zooals wij straks zullen zien, twee takken van de Leuvensche familie later het St. Andrieskruis als embleem voerden.

Bezien wij dus dit schild van Hendrik III wat nader; het vertoont geen gewoon tot aan de randen doorlopend St. Andrieskruis en ook de einden zijn min of meer ge-

bogen (indien althans niet door beschadiging verbogen). In het midden is een stukje afgebroken en ik vermoed, dat dit is geschied, doordat in het midden een knobbel uitstak.

Nu voerden ook de oudere burggraven van Brussel en vele uit hen gesproten geslachten het St. Andrieskruis, en wel één.

De kroniekschrijver Pierre a Thymo²²⁾ noemt Raginer, zoon van Lambert I en Gerberge en dus oom van den boven besproken Raginer van Brunengeruz, grootvader (avus) van Boudewijn, kastelein van Brussel. Wij hebben hier dus, aannemende, dat deze mededeeling juist is, een tweede uit de Leuvensche graven gesproten geslacht, hetwelk het St. Andrieskruis als heraldisch embleem voerde en hiermede komt, dunkt mij, het St. Andrieskruis op het schild van Hendrik III van Leuven boven het accidenteele uit. Men kan thans wel aannemen, dat het St. Andrieskruis of wat het ook precies voorstelt door hem is bedoeld, hetzij als persoonlijk symbool, hetzij als symbool van zijn geslacht en dat dus, *indien er sprake kan zijn van een ouder wapen in den heraldieken zin*, dit wapen een St. Andrieskruis moet zijn geweest.

Merkwaardig is, dat de volgende zegels n.l. 2 soorten van Godfried met den baard²³⁾ en twee van Godfried III geen spoor van een St. Andrieskruis vertoont. Het kruisje in de banier van Godfried III zou men misschien als zoodanig kunnen opvatten, maar het staat zoo dicht bij en lijkt zoo veel op het gewone scheidingskruisje van een randschrift (dus voor sigillum) dat ik mij niet zeker gevoel, dat de copiist²⁴⁾ niet misschien, een los stukje inleggend, een fout heeft begaan, te meer waar hier juist het randschrift beschadigd is.²⁵⁾ Laten we dus dit problematische kruisje terzijde en beschouwen we thans de genoemde zegels en wel eerst die van Godfried III, dan valt dadelijk op dat de knop van het schild op beide zegels, zoowel op dat in het front gezien, als op dat van terzijde gezien, buitengewoon groot en duidelijk is, veel grooter en duidelijker dan gewoonlijk op dergelijke zegels, zooals ook Prof. de Ram opmerkt.

Het zegel van Godfried met den Baard vertoont op het eerste gezicht ook een soort knobbel, bij nadere beschouwing echter zit er een steeltje aan en vertoont de afbeelding een uitbollend vlaggetje. Waar ik het niet onmogelijk acht, dat de copiist schepper van het steeltje is en b. v. een barst voor een steeltje aanzag, wil ik ook dit zegel verder buiten beschouwing laten.

De twee zegels van Godfried III deden echter de vraag rijzen, wat kan die knobbel beteekenen en kan deze in verband staan met het St. Andrieskruis? Een positief antwoord durf ik niet uitspreken, wel een mogelijkheid opperen, welke *geen opvatting of zelfs maar vermoeden mijnerzijds is*, maar waarover ik toch meen niet te mogen zwijgen en welke ik ter bestudeering

²¹⁾ Zie de Ram. Recherches sur les comtes de Louvain (afgedrukt achter zijn artikel betreffende de zegels), pag. 50.

²²⁾ Het tweede zegel van Godfried met den baard geeft in het geheel geen schild en is hier niet gereproduceerd.

²³⁾ De meeste oude zegels der Leuvensche graven en Brabantsche hertogen zijn ons bewaard gebleven door zeer goede copieën van een monnik van het klooster Afflighem.

²⁴⁾ Hiertegenover staat dat Butkens, Preuves, fol. 38, nog een ander brokstuk geeft van Godfrieds zegel met een kruisje in het vaantje van de lans.

²⁵⁾ Mémoires de l'académie royale de Bruxelles 1851, deel XXVI.